

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ข้าวเป็นพืชและเป็นสินค้าที่มีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยเป็นอย่างสูงคนไทยส่วนใหญ่จะบริโภคข้าวเป็นอาหารหลักทั้ง 3 มื้อ โดยเฉลี่ยแล้วพลังงานที่ได้จากการรับประทานข้าวนั้นประมาณ 3 ใน 4 ของพลังงานที่ได้รับจากอาหารทั้งหมด นอกจากนี้ยังบริโภคผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ทำมาจากข้าวเช่น ขนมจีน เส้นก๋วยเตี๋ยว แป้งแผ่น เป็นต้น ชาวนาไทยปลูกข้าวเจ้ามีพื้นที่ประมาณ 38 ล้านไร่ ได้ผลผลิตประมาณ 12 ล้านตันข้าวเปลือก รวมข้าวนาปีและนาปรังจะได้ประมาณ 14 – 15 ล้านตัน เป็นข้าวสารประมาณ 9.2 – 9.8 ล้านตันข้าวสาร ในจำนวนนี้ส่งไปขายยังต่างประเทศประมาณ 4 – 5 ล้านตันข้าวสาร ส่วนที่เหลือเป็นตลาดภายในประเทศ โดยประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกอันดับหนึ่งของตลาดค้าข้าว มีส่วนแบ่งการตลาดประมาณร้อยละ 33(กรมส่งเสริมการเกษตร,2541)

ในภาวะปัจจุบันได้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกข้าว และมีการนำวิทยาการใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการผลิตข้าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศวิทยาในธรรมชาติ ก่อให้เกิดปัญหาศัตรูพืชระบาดโดยเกิดจากสาเหตุและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไปเช่น การปลูกข้าวต่อเนื่องกันตลอดปีในเขตภาคกลาง ทำให้ศัตรูพืชมีอาหารในการดำรงชีพและเพิ่มปริมาณตลอดปี การใช้สารฆ่าแมลงอย่างไม่ถูกต้องเป็นการทำลายศัตรูพืชธรรมชาติซึ่งควบคุมปริมาณของแมลงศัตรูพืชและการใส่ปุ๋ยมากเกินไปโดยเฉพาะไนโตรเจนทำให้ต้นข้าวอวบ มีน้ำเลี้ยงมาก ซึ่งเหมาะสำหรับการเจริญเติบโตและเพิ่มประชากรของแมลงศัตรูพืช ปัญหาของแมลงศัตรูข้าวมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อม รวมถึงพันธุ์ก็มีส่วนให้แมลงระบาดมากหรือน้อย (ฝ่ายป้องกันกำจัดศัตรูพืชภาคกลางชัชานาท, 2535 : 1) และที่ผ่านมามีประเทศไทยประสบปัญหาการระบาดของแมลงศัตรูข้าว ซึ่งเป็นอุปสรรคในการทำนาในแต่ละปี ผลผลิตข้าวเสียหายจากการทำลายของแมลงศัตรูข้าวเป็น

จำนวนมาก ในปี 2539 ประเทศไทยต้องสูญเสียเงินซื้อยามาแมลง เพื่อนำมาแก้ปัญหาแมลงศัตรูพืช ประมาณ 4,427 ล้านบาท (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2540 : 268)

ประเทศไทยได้ริเริ่มดำเนินการป้องกันกำจัดศัตรูข้าวโดยวิธีผสม (หรือวิธีผสมผสาน) ในปี 2533 มีการนำเอาวิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่เหมาะสมหลาย ๆ วิธีมาใช้ร่วมกัน เช่น การปลูกข้าวพันธุ์ กข.21 และ กข.23 ซึ่งต้านทานต่อการทำลายของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล การสำรวจปริมาณแมลงศัตรูข้าว การศึกษาระดับความเสียหายทางเศรษฐกิจของแมลงศัตรูข้าวชนิดที่มีความสำคัญ เพื่อเป็นมาตรฐานในการใช้สารฆ่าแมลงในระยะเวลาที่ถูกต้องและจำเป็นเท่านั้น ทำให้ประหยัดต้นทุนในการทำนาแต่ได้ผลผลิตสูงทำให้เกษตรกรมีกำไรมากขึ้น ผลประโยชน์อื่น ๆ ที่ได้รับจากโครงการเช่น เกษตรกรในโครงการรู้จักการใช้สารเคมีฆ่าแมลงอย่างถูกต้องถึง 94 เปอร์เซ็นต์ ทำให้ระดับพิษตกค้างของสารซึ่งตรวจพบในต้นข้าวอยู่ระดับต่ำกว่า 0.005 – 0.02 ppm. (ส่วนในล้านส่วน) ส่วนพิษตกค้างในดินและน้ำในดินและแหล่งน้ำก็ต่ำเช่นเดียวกัน และช่วยอนุรักษ์ศัตรูธรรมชาติหลายชนิดทั้งตัวห้ำและตัวเบียน (กรมวิชาการเกษตร, 2539 : 15)

กรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ปลูกข้าวส่วนใหญ่อยู่ในเขตหนองจอก ลาดกระบัง และมีนบุรี จำนวน 144,786 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 15 ของพื้นที่ทั้งหมดของกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะพื้นที่ทำนาของแขวงคลองสิบมีประมาณ 30,000 ไร่ มีคลองชลประทาน จึงมีการทำนาตลอดปีคือในปีและนาปรัง ข้าวที่เกษตรกรปลูกได้แก่ พันธุ์สุพรรณบุรี 1, ข้าวหอมปทุม, ข้าวหอมชัยนาทและข้าว กข.3 ดังนั้นหากมีการใช้สารเคมีในการฆ่าแมลงย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชนในกรุงเทพมหานคร สำนักงานเกษตรกรุงเทพมหานคร จึงจัดโครงการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานขึ้นในพื้นที่ปลูกข้าวปี 2541 โดยได้รับการอนุมัติจากกรุงเทพมหานครให้ดำเนินการจัดอบรมการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยผ่านขบวนการรวมกลุ่ม เพื่อให้เกษตรกรทราบถึงวิธีการป้องกันและกำจัดศัตรูข้าวโดยวิธีผสมผสาน โดยจัดเป็นแปลงขยายผล จำนวน 2 แปลง โดยแปลงที่ 1 สถานที่ดำเนินการอยู่ที่ หมู่ 3 คลองสิบ เขตหนองจอก จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการประมาณ 25 คน/ครั้ง จำนวนครั้งที่ถ่ายทอด 8 ครั้ง ส่วนแปลงที่ 2 สถานที่ดำเนินการอยู่ หมู่ 11 แขวงคลองสิบ เขตหนองจอก เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ 30 คน จำนวนที่ถ่ายทอด 4 ครั้งรวมเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมทั้งสิ้น 320 คน การศึกษาครั้งนี้เพื่อทราบว่าเกษตรกรมีความรู้และนำวิทยากรนั้นไปใช้ในการปฏิบัติเพื่อป้องกันและกำจัดศัตรูข้าวมากขึ้นเพียงใด เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขใน

การส่งเสริมให้เกษตรกรได้ใช้วิธีการป้องกันและกำจัดข้าวโดยวิธีผสมผสานอย่างเหมาะสม อันเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรเอง ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อมด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันและกำจัดศัตรูข้าว โดยวิธีผสมผสานของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ผ่านการฝึกอบรม
2. เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรกับลักษณะพื้นฐานของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการศึกษาจะได้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิธีการปฏิบัติของเกษตรกรผู้ทำนาข้าวในเขตกรุงเทพมหานครที่ใช้การป้องกันกำจัดศัตรูข้าวโดยวิธีผสมผสาน ซึ่งตัวแปรที่นำมาศึกษามีดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ทั้งหมด 4 ปัจจัย ประกอบด้วย
 - 1.1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล
 - 1.1.1 อายุ
 - 1.1.2 ระดับการศึกษา

1.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

1.2.1 ขนาดของพื้นที่ทำการเกษตร

1.2.2 รายได้จากการขายข้าว

1.2.3 แรงงาน

1.2.4 เงินทุน

1.2.5 สภาพการถือครองที่ดิน

1.3 ปัจจัยอื่น ๆ

1.3.1 การติดต่อกับเจ้าหน้าที่

1.3.2 ประสบการณ์ฝึกอบรม

1.3.3 การรับข้อมูลข่าวสาร

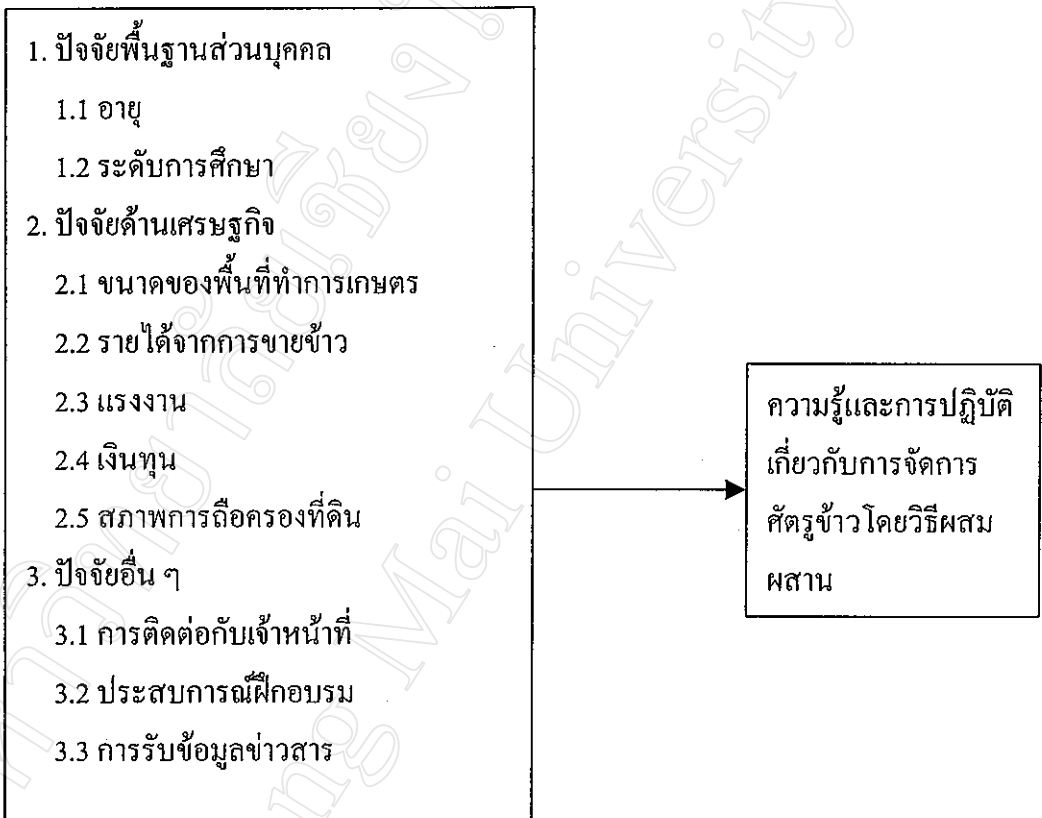
2. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการศัตรูข้าวโดยวิธีผสมผสาน

กรอบแนวคิดการทำวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

นิยามศัพท์

1. การควบคุมศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน หมายถึง การนำเอาวิธีการต่าง ๆ ของการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชมารวมผสมผสานกันตามขั้นตอนที่เหมาะสม โดยมีการใช้ระดับเศรษฐกิจเป็นแนวทางประกอบ
2. เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้ทำนาปลูกข้าว ในเขตกรุงเทพมหานคร
3. ประสพการณ์ฝึกอบรม หมายถึง ประสพการณ์ของผู้ให้ข้อมูลที่ผ่านการฝึกอบรมเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและกำจัดศัตรูข้าวโดยวิธีผสมผสาน
4. ขนาดของพื้นที่ทำการเกษตร หมายถึง จำนวนพื้นที่ทำนาของผู้ให้ข้อมูลคิดเป็นไร่
5. สภาพการถือครองที่ดิน หมายถึง การมีที่ดินเป็นของตนเอง เช่าที่ดินของผู้อื่น หรือทำกินบนที่ดินของคนอื่นโดยไม่ต้องเสียค่าเช่า เพื่อประกอบอาชีพทำนา
6. แมลงศัตรูข้าว หมายถึง แมลงที่คอยกัดกินทำลายข้าวในทุกระยะของข้าวแบ่งประเภทการทำลายได้ 3 ประเภทคือ แมลงที่ดูดกินน้ำเลี้ยงแมลงเจาะทำลายต้น และแมลงกัดกินลำต้น, ยอดและใบ
7. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หมายถึง จำนวนครั้งที่เกษตรกรมีการพบปะ พูดคุย ปรีกษา ประชุมกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรใน 1 ฤดูทำนา
8. เงินทุน หมายถึง เงินที่ใช้สำหรับลงทุนในการทำนาปลูกข้าวของเกษตรกรในหนึ่งฤดูการปลูกข้าว
9. ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับที่เกษตรกรได้รับการศึกษาชั้นสูงสุด
10. รายได้จากการขายข้าว หมายถึง รายได้ของเกษตรกรในการขายข้าวในหนึ่งฤดูกาลทำนาของเกษตรกร
11. แรงงาน หมายถึง จำนวนแรงงานของเกษตรกรที่ใช้ในการปลูกข้าว
12. การรับข้อมูลข่าวสาร หมายถึง แหล่งข้อมูลต่างๆที่เกษตรกรได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและกำจัดศัตรูข้าวโดยวิธีผสมผสาน